

1
ЕҮО

Калистрат ЕРЕМЕЕВ

КУСТУК ӨННӨӨХ БӨТҮҮКЧЭЭН

ироч
Калистрат ЕРЕМЕЕВ

Д
Е 40

КУСТУК ӨГНӨӨХ БӨТҮҮКЧЭЭН

Дьокуускай
«Бичик» национальнай кинигэ кыһата
1995

ИЙИНЭЭБИТЭ

Бөтүүк	3	Тонсобой	14
***Кыһын куурусса сымыта	4	Кулунчук	16
Эһэ	5	Кыысчаан уонна ньирэй	17
Бөрө	6	Сибининньэ	18
Саһыл	7	Ыт	18
Куобах	7	Куоска	19
Тиин	8	Ангыр	20
Дьабарааскы	9	Үгүрүө	21
***Уһун дьураа ойуулаахпын	9	Тыыраахы	21
Кутуйах	10	Хаас	22
***Тыаба киммит	11	Элиэ	23
Мэкчиргэ	11	Күөрэгэй	23
Кукаакы	13	Чыычаах	24
***Уһа туттубат бэйэлээхпин	14		

Еремеев К.

Е-70 Кустук өгнөөх бөтүүкчээн: Хоһооннор. Кыра саастаах оболорго. / И. И. Попов ойуулара.— Дьокуускай: «Бичик» национальной кинигэ кыһата, 1995.—24 с.

Автор кыра аабааччыларыгар өйдөнүмтүө тылынан дьинэ сүөһүлэрин, тыа кыылларын тустарынан уустаан-ураннаан суруйар.

Еремеев К.

Радужный петушок: Стихи для детей младшего школьного возраста.

Стихи о домашних и диких животных познавательного характера для малышей.

4803790200—076
Е М137—95 046—95

ББК. 84Я

ISBN 5-7696-0778-5

© Еремеев К. Д., 1995

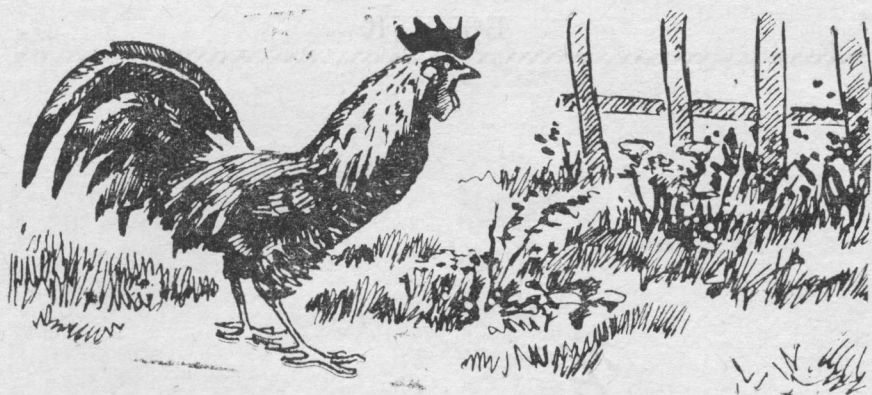
Ж

устук өгө

Кэрэ дьүһүн,
Кутаа уота
Кыһыл бэски,
Алаады кыра
Алын бытык,
Токур сытыы
Тонсуур тумус,

Обуруо төгүрүк
Ойуос харах
Көтүппэт аата
Көөчүөк кынат,
Баһаам уһун
Баарыс кутурук,

Талан ылар
Тардар тарбах,
Өндөх буолаат
Көңдөй хаһыы,
Көнө түһээт
Көрсүө санга,
Эрдэһит бэрдэ

Өгөй Бөтүүк,
Эбэрдэһит үтүөтэ
Өкөй көтүүк.

Бөтүүк тылынан —
Ку-ка-ре-куу
Үтүө күнүнэн —
У-руй, тус-куу!

* * *

Кыһын куурусса сыммыта
Кыһыл көмүс быһыыта,
Дэһ кэриэтэ көстөр
Дьыэ дьонун үөрдэр.

Үрэх баһын булан
Арҕах хастар,
Көстүбэтин диэн талан
Ону-маны тастар.

Күөх сайыҥҥа дьаныһан,
Күөллэргэ балыктыыр,
Сир аһын буһуута,
Систэргэ сугуннуур.

Күнүн ахсын кыһаллан
Оҕолорун бүөбэйдиир,
Тылын истибэтэхтэри кыһыран
Баппаҕайынан таһыйтыыр.

Хаар эрэ түстөр
Арҕаһын булар,
Кыһын эрэ кэллэр
Утуйбутунан барар.

Хара тыа хаһаайына
Саас аччыктаан уһуктар,
Уһа-хаһас хамсанар,
Уолуйа кутталланар.

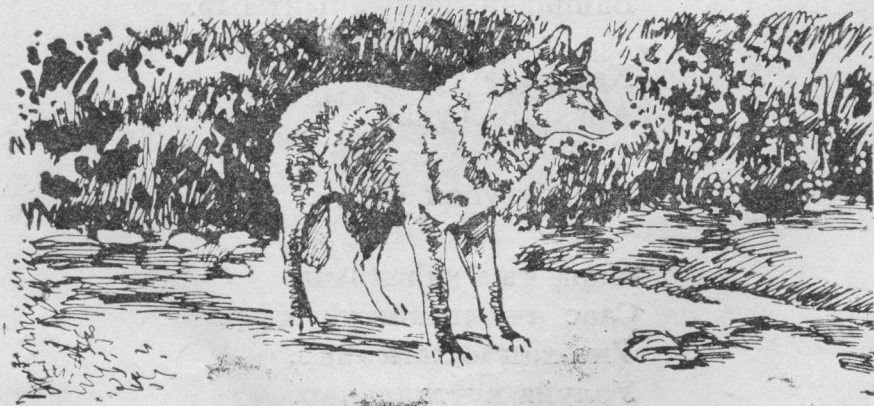
Кыыллаатахха кыйаханар,
Бултастахха бурайсар,
Тыыппатахха кыһаммат,
Көстүбэтэххэ көгөспөт.

БӨРӨ

Көһүнэн сири
Өксөһүйэ сүүрэр,
Аһылыгар сири
Хайаан да ситэр.

Сылгыны, табаны
Ыраахтан чуннуур,
Кыамматы, кыраны,
Тутан бултуур.

Адһырҕа бөрө
Аччыктаан улуйар,
Тыалга, тымныыга
Таһырдыа утуйар.

САҢЫЛ

Сэрэҕинэн биллибит,
Албынынан аатырбыт,
Саһылчааммыт сыбдыйар,
Сүтэ-көстө ньыкыйар.

Ыарҕалары кэрийэр,
Куобахчааны үргүтэр,
Инсэтигэр салбанар,
Иһэ тотон саланар.

Түүтүн-өһүн онгостор,
Толбоннура субуллар,
Булчут суолун сэрэйэр
Ыраагынан эргийэр.

Суолун-иһин муннарар
Хороонугар кирийэр,
Халаачыктыы эриллэр,
Сымнаҕастык утуйар.

КУОБАХ

Ыйдаҥа киэһэ
Ыарҕаны кэрийдэ,
Ойууру чээччэйэ
Суола тэнийдэ.

Халтан сиргэ
Хаптайа ойдо,
Тыаҕа, сискэ
Ньоххоонон барда.

Мутук тостон
Кулгаага чөрөйдө,
Күлүк кестөн
Сүүрэн чырбайда.

Саһыл, бөрө
Суолун сонордоото,
Кыра, улахан
Туһахтаан сордоото.

Куттас куобах,
Хорсун эбит,
Куотан, саһан,
Баччага кэлбит.

ТИИНГ

Тииттэн тииккэ
Чэмэлис,
Куорма кутуруга
Субурус.

Үөһэ-аллара
Чинэрис,
Сүүрэн-көтөн
Сэндэлис.

Чэнчис-чэбэр
Баһылык,
Эриэхэ-туорах
Аһылык.

Күндү түүлээх
Тииникэй,
Көстүөн кэрэх
Дьэ, иэхэй.

ДЬАБАРААСКЫ

Кутталы билэн чардырбаата,
«Чах-чах» чангырбаата,
Унга-ханас олойдо,
Хороонугар хорбойдо.

Уһун бытыга хамсаата,
Ыты көрөн ыксаата,
Көстө-көстө мэлийдэ,
Уйатын булан иһийдэ.

Туорабы, бурдугу уопта,
Алааһы-сыһыны типтэ,
Түүн-күнүс кэрийдэ,
Дьонго буортуну онордо.

* * *

Уһун дьураа ойуулаахпын,
Туорах бурдук уобуулаахпын,
Сыгынах анна уйалаахпын,
Ойуур-тыа эгэрдээхпин.

Сытыы дэгиэ тынгырахтаахпын,
Тииккэ хатаастар аналлаахпын,
Ыт, куоска тойонноохпун,
Күндү түүлээх аймахтаахпын.

Кыһынын утуйан тахсабын,
Саас эрдэ уһуктабын
Хаар устун сүүрэбин,
Хаһааспын булан үөрэбин.

Оҕолор суолбунан сонордуулар,
Маһынан тамнаан сордуулар,
Саатар киммин биллиннэр
Аппын сөпкө эттиннэр.

КУТУЙАХ

Хараҥа эрэ түстэр
Хороонуттан быгар,
Чуумпу эрэ буоллар
Хачыгыраан барар.

Тобох аска түбэхэн
Тиһин тыаһа сүрдэнэр.
Тохтубуттан өрүсүһэн
Ону-маны үссэнэр.

Бытархайдаһа сылдьан
Былаҕайга былдьанар,
Уоран аһыыбын диэн
Уоска-тиискэ уобуллар.

* * *

Тыаҕа киммит
«Һуу-һуу» дирий?
Куобаҕы үргүтэн
Эргийэ көтөрүй?

Улахан төбөтө
Эргичиннирий?
Киэн хараҕа
Эрилигнирий?

Куобах түүтэ
Бурҕаннаата,
Көтөр аатын
Таабырыннаата.

Ханнык көтөр эбитий,
Эһигиттэн ким билбэтий?

МЭКЧИРГЭ

Күн уотуттан
Хараҕа саатар,
Сулус тырымыттан
Көрөрө тупсар.

Күнүс сырдыкка
Утуйан тахсар,
Киәһә харанаҕа
Бултуу көтөр.

Мас мутугар
Түһэн оморор,
Лабаа быһыгар
Саһан кирийэр.

Улахан төбөтө
Үргүлдү эргийэр,
Эрили хараҕа
Булдун кэтэхэр.

Хара күлүк
Үөһэттэн ыстанна,
Дэгиэ тыгырах
Эккэ хатанна.

Кутуйах кэрэдэк
Хойутаан былдьанна,
Чыычаах эрөйдөөх
Утуктаан быһынна.

КУКААКЫ

Тыаһа суох
Тэлбээрис,
Тииттэн тииккэ
Тэлээрис.

«Чуук-чуук»
Санардаҕа,
Чуут-чуут
Ыгырдаҕа.

Кыра оҕону
Манньытта,
Чугас түһэн
Кыһытта.

Туттарыахча
Туттарбата,
Ситтэриэхчэ
Ситтэрбэтэ.

Сыһа-халты
Харбатта,
Онно-манна
Үктэттэ.

Дьиэттэн-уоттан
Тэйиттэ,
Муннара сыһан
Ытатта.

* * *

Уйа туттубат бэйэлээхпин
Атын чыычаахтардыын эйэлээхпин,
Оѳобун ииппэт аналлаахпын
Көргө-нарга аллаахпын.

Кэрэ-чуор куоластаахпын,
Кэрии тыа дойдулаахпын,
Кэлэѳэйдиир күөмэйдээхпин,
Ханнык кыыл эбиппин мин?

ТОНСОҢОЙ

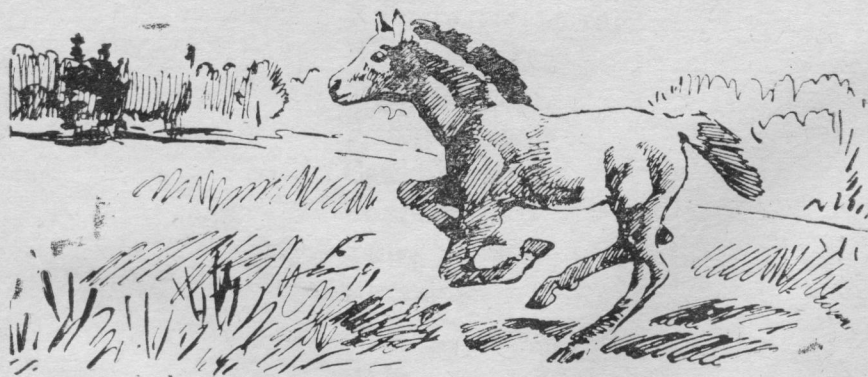
Ингэннээтэ
Кыннѳангнаата
Маһы
Хаста
Хачыгыратта,
Хочугуратта,
Хатырыгы ыста,
Дьоһумсуйда
Ууһумсуйда,
Дьөлөн кээстэ,
Сахсангнаата,
Сохсонноото
Үөнү тутта,
Иэхэйдээтэ,
Чуохайдаата,
Дьэ,

Иһэ
Тотто.
Үрдээтэ,
Намтаата,
Көтө
Турда.

Көрөн-истэн
Чөрбөгнөөтө,
Кулгаахтара
Чөрөгнөөтө.

Кырыс сиртэн
Тирэхтэннэ,
Туранг буортан
Инэхтэннэ.

Мээчиктэнэ
Тэйиэлээтэ,
Көөчүктэнэ
Көтүөлээтэ.

5/8.

Куудара сиэлэ
Долгуннурда,
Дьоѳус кутуруга
Тойтоһуйда.

Кырдал сиргэ
Таралыйда,
Унга-хангас
Күөлэһийдэ.

Алаас отуттан
Торолуйда,
Үрэх уутуттан
Төлөһүйдэ.

Сайын бүтэн
Күөйүлүннэ,
Буута ситэн
Күрүөләннэ.

Саха дьонун
Баайа буолан
Мааныланна,
Мананна.

КЫЫСЧААН УОННА НЫИРЭЙ

«Мээ», «мээ», — диэн мэңирээтэ,
Ийэтин ыңыран бээҕинээтэ,
Күрүө иһигэр ойуолаата,
Нөнгүө түһэн наһаалаата.

Эмий эмэн сэниэләннэ,
Иһэ тотон тэбиэләннэ,

Магаачыйа барахсан мэлийдэ,
Ыраабынан тэлэхийдэ.

Киэһэ көрдөөн буллулар.
Үүтэ суох ынахтаах кэллилэр,
Күннэй ытаан марылаата,
Ньирэй үөрэн мэнгирээтэ.

СИБИИННЬЭ

Хаһар мурун,
Хаадьы быһыы,
Тэлим кулгаах,
Тарыыр тараһа,
Тардыас саҥа,

Бээгэй атах,
Бээдьэй сүүрүк,
Бадараан — баанһа,
Бытырыыс — тыынһа,

Судураан аһылык,
Сурдургуур баһылык,
Сибиинньэ-тонна.

ЫТ

Күнүһүн элэстэнэ сүүрэр
Аһыырыгар эрэ кэлэн барар,
Түүнүн баайыыга сытар
Дьииэ таһын харабыллыыр.

Арыт үрэн моргуйан
Билбэт дьонун куттуур,

Сороҕор оҕолордуун сырсан
Тонгуу хаары оймуур,

Сарсыарда ахсын дьиэбиттэн
Оскуолаҕа атаарар,
Күнүс олбуор ааныттан
Аргыстаһан бытаарар.

Олус өйдөөбүн иһин
Ыппын наһаа таптыыбын,
Суһал атахтаабын билэн
«Сындыыс» диэн ааттыыбын.

КУОСКА

Сылаас оһох олбохтоох,
Сыта-тура ырыалаах,
Миэнэ куоска — мааскам
Кутуйахха тос-мааскам.

Харангаҕа харахтаах,
Сытыы, дэгиэ тынгырахтаах,
Миэнэ куоска — мааскам
Кутуйахха тос-мааскам.

Олус сымса сырыылаах,
Сыһа туппат түһүүлээх,
Миэнэ куоска — мааскам
Кутуйахха хос-мааскам.

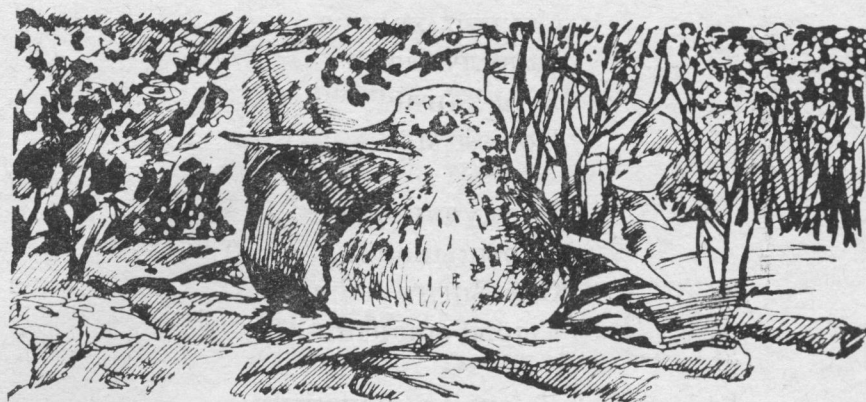
Күнүс утуйар үлэлээх,
Түүнүн бултуур үтүөлээх,
Миэнэ куоска — мааскам
Кутуйахха тос-мааскам.

Уһун тумсуһан
Баһаны, чохуну тонсуйда,
Үрдүк атаһынан
Бадарааны, ньамаһы булкуйда,

Суон куолаһынан
Оһус курдук мөһүрээтэ,
Көстүбэт көрүһнэнэн
Хомус быһыһыгар кирийдэ.

Соһотох сылдьан
Күлүгүн ууга көрүһнэ,
Сэнэхтик сананан
Бэйэтин бэйэтэ хайһанна.

Үтүөмсүйэн, улуутуйан
Халлаан диэки хантайда,
Киэбирэн, уйуһуйан
Аһар атаһар уйдарда.

ҮГҮРҮӨ

Сутурук саһа эрээри
Эһэ кырдыаһаһы куттуур,
Өрө көтөн таһсаары
Оннооһор дьону соһуттуур.

Уу таһа дойдулаах,
Дулжа анна уйалаах,
«Чаах» диэн саһалаах
Саһан олорор идэлээх.

Өмүтүннэрэн соһутар үһүбүн,
Оһон мин үгүрүөбүн.

ТЫЫРААХЫ

Сапсык-ипсик
Сапсынна,
Үөһө-аллара
Дайбанна.

Оџуруо хараџа
Чоџулуйда,
Унга-хангас
Чөнгөлүйдэ.

Булдун көрөн
Сарыкынаата,
Салгыннга ыйанан
Тырыбынаата.

Куорсун кынатын
Хомунна,
Күөх дуолга
Түһүннэ.

Эрэхэ долгуну
Үрөйдэ,
Күөнэх балыгы
Бурайда.

ХААС

Кыһыл тумус,
Доруобунньук харах,
Уһун моой,
Чөмөх түү,
Эрдии атаһ,
Кэрэ көстүү,
Эриэн хаас
Көтөн аас:
«Хала-хаат,
Хала-хаат».

ЭЛИЭ

Тынньаһа, тынньаһа
Элиэ кистиир
Тынньаһа, тынньаһа
Эмиэ кистиир.

Тынньаһа, тынньаһа
Тың хатыыта,
Тынньаһа, тынньаһа
Күн сырдыыта.

Тынньаһа, тынньаһа
Таммах түһүө,
Тынньаһа, тынньаһа
Ардах кэлиэ.

Тынньаһа, тынньаһа
Субуугун ыксат,
Тынньаһа, тынньаһа
Бугулгун чингэт.

Тынньаһа, тынньаһа
Элиэ кэпсиир
Тынньаһа, тынньаһа
Эн итэбэй диир.

КҮӨРЭГЭЙ

Үнкүүлээн эрэрдии
Биир сиргэ битийдэ,
Истин эһи диирдии
Үөһэттэн хомус тарта,

Алаас дьонун олобун
Абылыы-абылыы туойда,
Сардаҥа сылаас ардабын
Сир ньууругар ыста.

Күөрэгэй чыычаах ырыата
Тон хаары уулларда,
Дьон-сэргэ ырата
Үрдүккэ-кэрэбэ таласта.

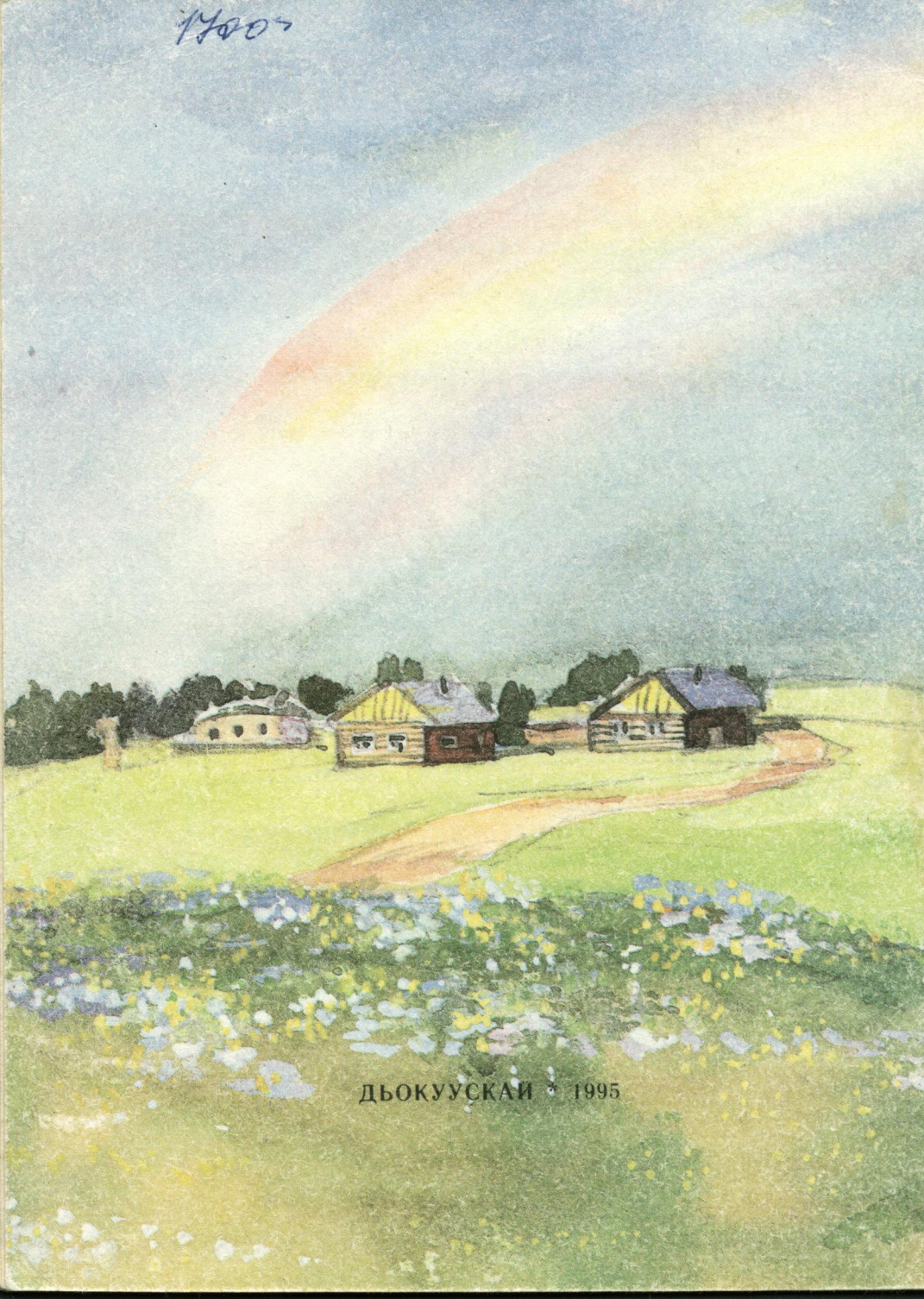
ЧЫЫЧААХ

Чобулуччу көрө-көрө
Чуочарыйа ыстангалыыр,
Илииттэн ас ылаары
Чырып-ирип сангарталыыр.

Сарып-ирип көтө-дайа
Үөһэ-аллара ойуолуур,
Ону-маны булан ыла
Сымсатык тонсуйталыыр.

Аһаан-сиэн торолуйан
Түүтүн-өнгүн онгостор,
Үөрэн-көтөн тырыбынаан
Ырыа ыллаан саататар.

1900

ДЬОКУУСКАИ * 1995